

SOCIALIZAREA COPIILOR – MOD DE EXERCITARE A ROLURILOR PARENTALE

DUMITRU BATÂR

CREȘTEREA ȘI SOCIALIZAREA COPIILOR ÎN FAMILIE – PROBLEMĂ A EXERCITĂRII ROLURILOR PARENTALE

Rolurile din cuplul conjugal format din soț și soție se extind în cadrul familiei, continuându-se cu cele de tată și mamă îndeplinind aceleași obiective de împărțire și distribuire a aceluiași buget de timp, material și afectiv, în direcția copilului.

Preocuparea părinților pentru creșterea și educarea copiilor a constituit o dominantă a familiei tradiționale nu numai în societatea noastră.

Modul cum s-a realizat acest deziderat este total diferit de la societate la societate, ca și de la etapă la etapă. Cu toate că ne interesează doar modelul pe care tinerii soți îl aplică în procesul de socializare, în perioada de creștere a copilului până la vârsta școlară, nu putem omite că socializarea copilului presupune întreaga perioadă pe care copilul o petrece în familia sa, până la atingerea vârstei adulte.

Deși în contextul de față am pus în discuție comportamentul rolului de tată și mamă pentru părinții tineri (până la 27-28 de ani) incluși în câmpul nostru de investigație, problema rolurilor educaționale ale părinților în familie este prezentă în toate tipurile de familie, indiferent de criteriile avute în vedere în eventuale diferențieri.

În evoluția studiilor asupra familiei sunt identificate investigații care supun atenției rolul categoric slab al familiei, în mod concret al părinților, în realizarea educației în mod direct. F. Aries susține, referitor la rolul părinților în educație, că acesta se observă ca fiind foarte vag – ajungând până la dezinteres față de copii – în societățile aristocratice ale secolului XVIII din Europa Occidentală. Multe familii își plasau proprii copii în alte familii, atât pentru întreținere cât și pentru formare. Mai mult decât educația, chiar preocuparea pentru creșterea copiilor din partea mamelor era pusă la îndoială în perioada societăților tradiționale – această grijă crescută a mamelor pentru creșterea și educarea copiilor fiind o caracteristică a societăților moderne. C. Lewi-Strauss, completând aspectul structural parental, atrage atenția asupra unor modele pe care copiii le învață și le preiau, atât de la societate cât și de la familie, în întreaga pregătire pentru formarea propriei familii, deci, adăugăm noi, într-o socializare profamilială.

La fel ca în cazul studiilor asupra familiei în general, și în cele referitoare la funcția educativă de socializare se disting clar teoriile sociologice clasice.

Funcționalismul susține funcția educativă a familiei în raport cu un sistem social oarecare, în contextul interacțiunii membrilor săi, care urmăresc:

1. Transmiterea și interiorizarea modelului cultural specific, cu scopul menținerii, organizării și funcționării sistemului social respectiv.

2. Identificarea unor poziții legitime pentru individ și plasarea lui în aceste poziții care, recunoscute de către modelul cultural specific, vor contribui la menținerea unui consens social.

Orice funcție, deci și funcția educațională a familiei, presupune un proces compus din transformări interne, care prin influențele asupra sistemului social, poate contribui la menținerea ordinii interne. R.K. Merton, definind, în contextul funcționalismului, educația drept o acțiune desfășurată de către generația adultă pentru socializarea generației tinere, atrage atenția înțelegerii acestei funcții a familiei (ca și pentru oricare dintre funcțiile specifice unui subsistem social), atât de către actor cât și de către observator, în același mod.

Funcția educațională a familiei este înțeleasă ca o funcție vitală specifică (oricărui subsistem îi sunt specifice funcții prin care acesta își asigură evoluția și existența normală), fără de care familia nu s-ar menține (T. Parssons, B. Malinowski).

Nu putem omite profundele schimbări produse evoluției familiei de către evoluția societății românești în perioada actuală, în care modificările în exercitarea oricărui roluri familiale au determinat modificări și în rolul de tată și/sau mamă.

Spre deosebire de funcționalismul clasic, neofuncționaliștii consideră că prin realizarea funcției educaționale familia poate să-și asigure și adaptarea la multe structuri sociale, fapt prin care contribuie la menținerea acestora, prin conservări și prin reproduceri. De asemenea, aceeași funcție poate să contribuie la adaptare prin schimbarea unor structuri specifice familiei, ceea ce nu conduce la dezintegrarea familiei, ci la menținerea ei. Văzută în acest sens, funcția educațională a familiei realizează și adaptarea acestor structuri interne, pe lângă transmiterea modelelor culturale.

Pornind de la această perspectivă în care educația familială realizează atât funcționarea cât și adaptarea familiei, constructivismul susține că educația familială este capabilă atât de schimbări cât și de construire. Familia devine, astfel, mijloc de construire a comunității din care face parte, datorită capacității de a pregăti copiii ca actori sociali, în stare să realizeze și altceva în comparație cu părinții, în mediul lor social.

Teoriile conflictualiste aduc în prim plan realizarea educației în familie, prin menținerea și reactualizarea raporturilor de putere între părinți și copii. Prin transmiterea unor modele culturale sunt transmise acele modele specifice claselor cărora aparțin și sunt astfel legitimate relațiile de dominație/ supunere în cadrul reproducerii sociale.

Interesante sunt propunerile teoriilor interactive vizând funcția educațională a familiei, mai ales într-o viziune ecologistă.

U. Bronfenbrenner propune un model ecologic al dezvoltării ființei umane în care copilul este considerat centrul unui ecosistem format din patru niveluri:

1. Nivelul microsistemic, care conține entități cu rol educativ direct, nivel care poate funcționa ca entitate educațională integratoare a copilului (școală, grupul de joacă, grupul educațional, familie).

2. Nivelul mezosistemic – conține interacțiunile între micro sisteme.

3. Nivelul exosistemic, integrează micro sistemele, mezosistemul și grupurile de apartenență ale părinților care determină practicile educaționale.

4. Nivelul macrosistemic, alcătuit din modele culturale care influențează în mod direct rolurile părinților și ale copilului în familie. Aceste modele culturale dau direcția, sensul și coerența mediului educativ al copilului.

În multe situații trebuie, susține creatorul acestui model, să avem în vedere elemente și mecanisme, prin care procesul educațional intern familiei este influențat, și prin care rolurile parentale sunt completate de alte rețele de servicii profesionale, sociale.

O altă concepție în același context ecologic este prezentată de J. Kellerhals și C. Montadon, care susțin situarea familiei în centrul unui mezosistem, la încrucișarea a două axe:

- Axa competențelor pe care familia le recunoaște celorlalte entități funcționale educative;
- Axa modului de implicare a familiei în activitatea acestora.

Această concepție ne propune patru modele de funcționare a mezosistemului în care se manifestă rolul central al familiei.

1. Modelul opoziției – familia nu recunoaște atribuții consistente din partea celorlalte entități în educarea copilului, nu acceptă și nici nu crede că este necesar ca acestea să intervină în proces.

2. Modelul delegării – familia recunoaște anumite atribuții ale unor agenți externi similari, însă rolurile educaționale ale părinților primează când aceștia nu consideră oportună o intervenție în direcția unor acțiuni comune.

3. Modelul medierii – familia recunoaște anumite disponibilități specifice unor instanțe externe acesteia, care implică și conexiuni între ele și părinți, în relațiile dintre copii și acești factori educativi.

4. Modelul cooperării – familia recunoaște competențe consistente tuturor factorilor cu disponibilități educaționale, dar își atribuie rolul coordonator în realizarea acestor cooperări.

Putem susține că asemenea modele pot fi surprinse și în tipul în care anumite familii din societatea noastră concep realizarea rolurilor parentale educative. Într-un mod mult mai concret, în lucrarea menționată sunt prezentate două categorii de valori diferențiate în funcție de structurile macrosociologice, nivel de instruire a părinților, categoria socială și profesională a tatălui, dar și în funcție de structuri

microsociologice, interacțiuni familiale, rol al membrilor familiei etc. Ne sunt prezentate ca funcționale patru categorii de valori:

- autoreglarea și acomodarea – valori cu caracter instrumental;
- cooperarea și sensibilitatea – ca valori expresive.

Autoreglarea este valorificată prin următorii indicatori: autonomie, independență, încredere și siguranță în sine, raționament logic, spirit critic; reflectă capacitatea unui subiect de a-și propune obiective, de a le urmări și de a se orienta în complexul de informații care îl presează.

Acomodarea, redată prin indicatorii: muncitor, întreprinzător, prevăzător, organizat, responsabil, descurcăreț, abil, demn de încredere, presupune aptitudinea unei persoane de a se ralia unor convenții sociale, de a-și onora obligațiile către o activitate sistematică, de a persevera etc.

Cooperarea ne orientează spre înțelegerea unui subiect cu devotament social, spirit civic, orientat către relațiile cu ceilalți, preocupat de rezolvarea problemelor comunității, receptiv la solicitările grupului etc.

Sensibilitatea pune în discuție capacitatea creativă, imaginativă, construirea unui ideal, gust estetic, simț al umorului, trăsături care se pot evidenția prin indicatorii: spiritual, nostim, imaginativ, creativ, sensibil, hotărât în convingeri etc.

Din cercetările efectuate s-a constatat că:

a) Majoritatea părinților pun accent pe valori instrumentale; în cadrul unei piramide sociale, vârful este dominat de autonomia și responsabilitatea subiecților care își proiectează obiective pe termen lung.

b) La baza piramidei stau valori dominate de acomodare, care urmăresc realizarea unor obiective pe termen scurt.

Din studiul acțiunii și rolului acestor patru categorii de valori dependente educațional putem surprinde două dimensiuni intersectabile, în evoluția acțiunii rolurilor parentale în procesul de socializare a copiilor:

a) coeziunea internă – presupune modul în care grupul familial se definește și își definește fiecare membru, cu predispoziții de identificare cu celălalt și de autonomie personală;

b) integrarea externă – reflectă modul în care grupul se deschide către exterior, dar preferențial și restrictiv, pentru că asemenea contacte, ca și schimbul de informații cu exteriorul, prezintă potențiale pericole la adresa coeziunii, a consensului și armoniei familiale. Asemenea preferințe pot conduce și la împliniri profesionale ca și la echilibru familial.

Din perspectiva coeziunii familiale, pot fi văzute patru tipuri de familie, care manifestă modalități specifice în realizarea rolului parental în plan educațional.

1. Familiile de tip *paralel* caracterizate prin autonomie și încredere, închise în general, ezită și evită contactul cu exteriorul, cu roluri categoric diferențiate, cu domenii de activitate, dar și de interes clar și precis limitate – activități în comun foarte rar, nedeterminate, doar întâmplător. Asemenea familii preferă ca variabilele acomodarea subiecților la convențiile specifice acestora.

2. Familia de tip *bastion* – cu o tendință pronunțată spre închidere, orice legătură cu exteriorul este considerată periculoasă și are un caracter frustrant. În interior este valorizată în mod dominant orientarea spre valori instrumentale.

3. Familiile de tip *tovărășie* – sunt categoric deschise, cu scopul de a îmbogăți relațiile interne, de a facilita comunicarea. Pe plan intern, spiritul comunitar domină spiritul individual, ca și consensul, care elimină la maximum posibil disensiunile opționale.

4. Familiile de tip *asociație* – arată o puternică autonomie și independență a membrilor, care se subordonează doar parțial familiei. Se dezvoltă mult raporturi cu exteriorul, dar nu subordonate intereselor grupului sau familiei, valorificând expresivitatea și autoreglarea.

Din același context ar putea fi prezentată și teoria rețelelor, care plasează copilul în centrul unei rețele formate din persoane și instituții. R.C. Kohn, definind rețeaua ca: „ existența unor «poli» dispersați în spațiul geografic și social, legați între ei prin legături de natură diferită, fiecare aflându-se potențial, în relație cu ceilalți” (pag. 175), delimitează trei niveluri tipologice de analiză a acestora.

1. Constelația personală – egocentrică, cuprinde subiecți ca „poli” cu care intră în contact o unitate socială oarecare, în raport cu un domeniu de interes expus.

2. Rețeaua personală – pune în discuție atât legăturile directe ale unității de referință cu „polii” configurației sale, cât și relațiile dintre acești poli, – în modul perceput de către subiectul supus rețelei.

3. Realitatea socială supra-individuală – care reprezintă un ansamblu de relații ale fiecărui pol cu fiecare.

Rolul parental se evidențiază mai consistent, concomitent cu îngrijirea și educarea copiilor. În multe discuții este pusă problema modului în care părinții își manifestă rolul educațional în familie, sau care ar fi direcțiile pe care le vor avea în vedere acești părinți, atunci când rolul parental depășește îngrijirea în scopul creșterii copilului, ajungând la educare în scopul socializării acestuia.

Există și în acest sens direcții în evoluția investigațiilor sociologice privind manifestarea rolurilor parentale și rolul familiilor în educația copiilor. Pornind de la modelul evidențiat de conceptul *pedagogie explicită* (caracter discursiv), P. Bourdieu și J.C. Passeron trec la *pedagogie implicită* (caracter practic) și ajung la conceptul de *strategie educațională* prin care acordă părinților rolul de a proiecta și realiza educația copiilor, în funcție de așteptările lor (ale părinților) într-un context social dat. Fundamentându-și cercetările din punctul de vedere al concepției constructivist-structuraliste, cei doi autori susțin ca rol al părinților transmiterea unor valori specifice cuplului social din care fac parte. Altfel spus, copiii vor prelua acele modele comportamentale specifice claselor sociale din care părinții lor fac parte, datorită capitalului cultural pe care-l dețin, îl oferă și îl impun copiilor, adică acele conduite de viață care convin cel mai mult apartenenței lor profesionale, de clasă și se regăsesc în habitacul de clasă.

Mai aproape de perioada noastră, în urma unei cercetări, B. Lahier readuce în actualitate rolul categoriei sociale și al veniturilor părinților în socializarea copiilor. Astfel, se poate susține că în familiile în care se observă o stabilitate profesională, a veniturilor ca și a relațiilor sociale (inclusiv domestice și de menaj), copiii se orientează spre activități destul de complexe, cu eforturi susținute, cu proiecte destul de îndrăznețe, chiar dacă urmăresc un timp destul de lung. În contrast cu familiile dinainte, situațiile delicate, șomaj, despărțire, divorț etc. atrag o orientare spre formarea copiilor cu interese dominate de prezent. Au fost puse în discuție și orientările familiilor care aparțin claselor „populare”, în care socializarea este dominată de norme și principii specifice unei ordini domestice, norme și principii care se văd și în relațiile copilului cu celelalte unități sociale externe.

Melvin L. Kohn, referindu-se la asemenea diferențe nu numai sociale, ci și de sex, evidențiază tendința „taților” cu o poziție profesional-ocupațională superioară, în realizarea unui rol educațional în funcție de gradul de libertate al profesiei și ocupației. Prin contrast, acei „tați” cu o poziție profesional-ocupațională scăzută își propun să orienteze copiii spre conduite cu tendințe extrinseci, care vizează: nivelul veniturilor, beneficiile obținute, timpul de muncă, nivelul de libertate ocupațională și securitatea socială. Din asemenea opțiuni am putea susține o legătură între nivelul și poziția profesional-ocupațională a tatălui și gradul de libertate și autonomie al copilului în formarea sa.

Autorul menționat extinde aprecierile, în urma studiilor, și asupra mamelor, la care tendința spre asigurarea unei cariere profesionale a copiilor este raportată direct la distribuția rolurilor materne, între obiectivele și pretențiile activităților profesionale și cele domestice specifice vieții familiale.

Destul de clar sunt evidențiate influențele părinților în preluarea de către copii a unor roluri profesionale, atât în mod practic, atribuindu-și anumite roluri ocupațional-profesionale, cât și în procesul de socializare a acestora. Transmiterea unei profesii și/sau ocupații din tată-n fiu a fost, pentru o perioadă, o problemă de primă importanță aproape pentru orice familie, dar odată cu modernizarea societății și a familiei, a început să-și piardă din importanță. Cu toate acestea, pot fi evidențiate lucrări care pun în discuție posibilitățile preluării unor roluri profesionale în familie. Multe studii accentuează rolul familiei în socializarea profesională, distingându-se relații între cultura profesională și transmiterea unor roluri profesionale de la părinți la copii.

Aceste tendințe pot fi observate și în sensul receptării unor asemenea predispoziții în funcție de sexul copiilor și în raport de dependență față de sexul părinților – tatăl transmițând rolul profesional fiilor, iar mama, fiicelor.

Transmiterea și preluarea rolurilor specifice sexului este legată și de cele specific domestice, roluri care sunt așteptate de către părinții care au avut orientări directe în influențarea fiilor și fiicelor în aceste sensuri. Astfel apar, în multe situații zilnice, preocupări din partea părinților de a indica diferențiat activități pe care trebuie să le desfășoare băieții, separat, sau altele decât fetele.

Bell susține aceste tendințe determinate de trei categorii de raționamente logice:

1. Logica tradiției – părintele consideră întodeauna ca normal și bun ceea ce știe și poate transmite pe plan comportamental, din ceea ce a preluat din generațiile precedente.

2. Logica funcționalistă – diferențierea rolurilor în funcție de sex poate conduce la îndeplinirea unor sarcini obiective pentru familie.

3. Logica utilității sociale, care susține că realizarea obiectivelor conduce la evitarea sancțiunilor în favoarea unor beneficii și chiar recompense, chiar dacă sunt simbolice.

TRANSMITEREA ROLURILOR PARENTALE ÎN FAMILIILE DIN SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ ACTUALĂ

În studiile efectuate asupra unor familii compuse din soți tineri, ca și în investigația întreprinsă asupra comportamentului tinerilor, am încercat să surprindem modul de transmitere a unor roluri parentale care să fie preluate de către copii în procesul de socializare pe care aceștia îl parcurg.

Aspectul pe care îl supunem atenției în lucrarea de față este constituit din transmiterea rolurilor domestice, dimensiune care este pretinsă de majoritatea familiilor ca formă a socializării. Modurile în care se realizează în practică asemenea deziderate sunt diferite, în funcție de mai multe criterii care dimensionează specificul unei familii. Astfel, putem vorbi de diferențe în preluarea unor roluri domestice de către copiii din familii, în funcție de:

I. Mediul de rezidență:

A. – din mediul rural;

B. – din mediul urban.

II. Nivelul de studii al părinților

A. – familii cu 8 și mai puțin de 8 clase;

B. – familii cu școală profesională și/sau liceu;

C. – familii cu studii superioare;

Există diferențe și în cadrul familiei în care soțul sau soția face parte dintr-o categorie.

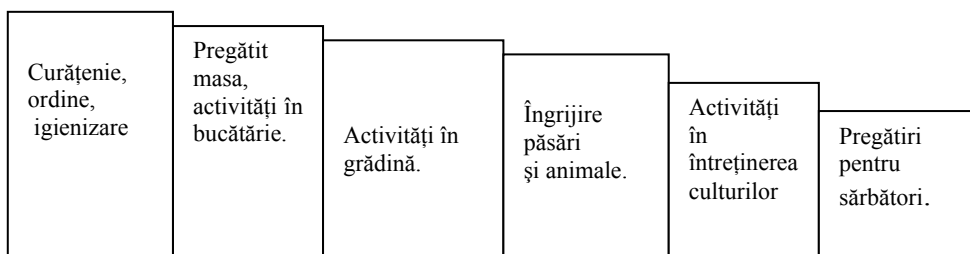
III. Profesia și ocupația părinților

A. – muncitori în activități productive și servicii, în domeniul privat și/sau de stat;

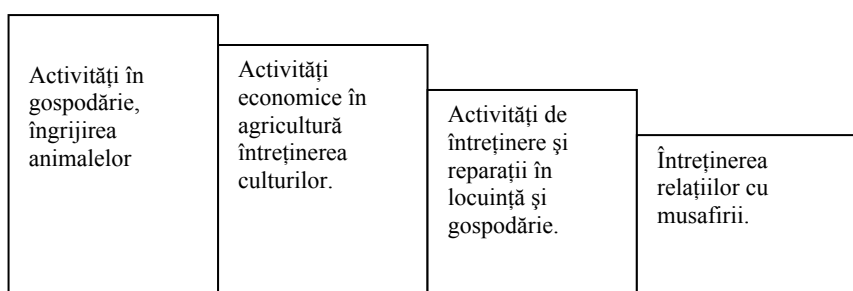
B. – funcționari publici și în domeniul particular;

C. – specialiști cu studii superioare în domenii: – administrație publică, economic, învățământ, cercetare, ocrotire socială, tehnic-industrial.

Tabelul nr. 1

Transmiterea rolurilor parentale de la mamă la fiică în mediul rural

Tabelul nr. 2

Transmiterea rolurilor parentale de la tată la fiu în mediul rural

Putem arăta că în familiile din mediul rural se continuă, în mare parte, modul tradițional în transmiterea rolurilor parentale în mod dominant în interiorul familiei, ca și în exteriorul acesteia, atât la fete cât și la băieți. Fără a identifica multe distincții în funcție de ceilalți factori (II, III), putem susține transmiterea și preluarea unor roluri domestice în locuință și în gospodărie în mediul rural de către mame și respectiv fete. Nu numai că mamele transmit asemenea roluri, dar sunt cele care urmăresc însușirea și internalizarea unor îndemănări și deprinderi în desfășurarea unor activități care au aceeași importanță în cadrul familiei – indiferent de cine le desfășoară. În ordinea cronologică a preluării unor asemenea atribuții, ca și în ponderea pe care o dețin, am putut realiza ierarhia din tabelul 1.

Aceeași perspectivă o putem avea în vedere și în cazul transmiterii unor atribuții în cadrul rolului de tată – fiul învățând din modul cum tatăl desfășoară anumite atribuții (vezi tabelul 2).

Identificăm trei trăsături dominante ale acestei transmiteri de roluri specifice familiei rurale actuale:

1. Evidențind noua evoluție a familiei și a individului în societatea actuală, ca și problematica resurselor, multe opinii susțin un caracter normativ-direcționist în transmiterea și preluarea acestor atribuții din rolurile parentale. Copiii, în asemenea mediu, nu se limitează doar la a învăța și/sau la a completa asemenea roluri, ci înlocuiesc, în multe situații, mama sau tatăl în exercitarea unor atribuții, devenind o sursă de forță de muncă, mai ales în familii cu ambii soți având ocupații ritmice și stricte. În asemenea situații, aspectul opțional din partea copilului este diminuat la maximum în anumite perioade, timpul liber al unui copil sau adolescent fiind diminuat considerabil; mai mult, este diminuat și timpul afectat pregătirii școlare.

2. Preluarea și exercitarea unor asemenea roluri constituie pentru tinerii din mediul rural o recunoaștere a personalității lor și o apreciere a prestigiului pe care îl pot câștiga prin aceste manifestări. Chiar dacă sunt constatate anumite nonperformanțe pe plan școlar și anumite limitări în comportamentul cotidian, aceste preluări de roluri pot diminua unele aprecieri negative, pe seama compensării cu rezultate pozitive din aceste sfere de activitate.

3. Fie că vorbim de caracterul normativ, fie că avem în vedere prestigiul tânărului, modul cum sunt preluate anumite atribuții din rolurile parentale constituie elementele prin care poate fi identificat adultul care va înlocui părintele în cadrul gospodăriei și al întregii proprietăți a familiei, dimensiuni care în familia din mediul urban sunt observate doar în anumite condiții specifice.

Un mod aparte în care putem studia transmiterea rolurilor părinților în comportamentul copiilor îl constituie observarea familiilor care desfășoară activități economice instituționalizate în domeniul prestării unor servicii și/sau comerciale. În aceste familii, unele activități pot fi desfășurate de către copii în funcție de sex, vârstă, deprinderi, sau complexitatea activităților. Sunt, astfel, recunoscute situațiile când copiii nu doar ajută, ci preiau activități clare, cu un program formal, chiar dacă în cele mai multe cazuri sunt ilegale; copiii și adolescenți care lucrează în ateliere de reparații și întreținere auto, TV, radio, în brutării, în diverse activități comerciale. Chiar dacă nu se pune, în mod categoric problema unei profesii – dar sunt și asemenea posibilități –, în asemenea situații copilul/ adolescentul poate să învețe asemenea roluri, și poate să contribuie și la obținerea unor venituri, ambele dimensiuni contribuind la aceeași formare a personalității viitorului adult.

Credem că poate fi îndreptățită aprecierea că acest proces de socializare în transmiterea rolurilor părinților are un caracter de parteneriat, fiind conștientizat ca necesar de către ambele părți.

În termeni destul de diferiți se discută despre aceeași transmitere și preluare a rolurilor parentale în cadrul familiilor din mediul urban – unde diversitatea condițiilor își pune amprenta pe întregul comportament familial.

Și în acest context copiii pot învăța și prelua anumite atribuții în interiorul locuinței, pe plan domestic, în funcție de sexul și vârsta copiilor, dar și în funcție de

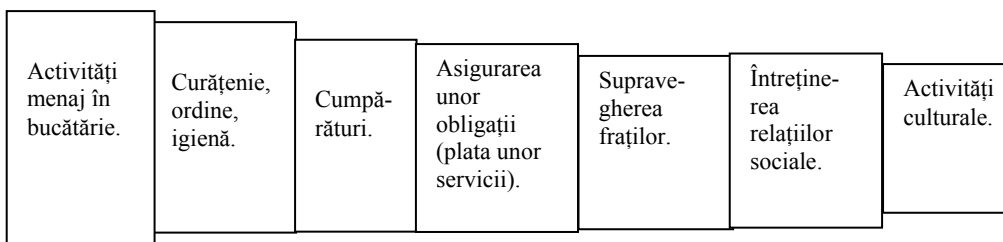
celelalte trei criterii propuse mai înainte: nivelul de studii, profesia și ocupația părinților.

Astfel, fiicele preiau unele roluri domestice de la mamele lor, însă în condiții diferențiate – în cazurile mamelor cu ocupații și studii de nivel mediu, fetițele trăiau îndrumate și îndemnate mai mult spre tipuri de atribuții în interiorul locuinței; în cazurile mamelor cu studii superioare și cu profesii adecvate, acestea promovează un status-rol modern pentru fiicele lor, care nu trebuie să se apropie prea mult de bucătărie. Ponderea fiicelor care preiau asemenea atribuții scade și o dată cu creșterea pregătirii profesionale și a nivelului de studii ale fetelor, în cazul mamelor cu studii și ocupații medii.

Spuneam că sfera atribuțiilor pe care le poate prelua o fiică, dar și fiu, de la mamă este altfel structurată, deși mai variabilă, dar mai puțin consistentă din punctul de vedere al timpului afectat. Se observă o distribuire a unor asemenea roluri în familiile în care activitățile ocupaționale ale mamei nu permit acoperirea unor sarcini în anumite momente ale unei zile sau în anumite perioade date.

Tabelul nr. 3

Transmiterea rolului matern fiicelor în mediul urban

Spre deosebire de familiile rurale, în familiile din mediul orășenesc această preluare a unor roluri materne, deși este acceptată, nu constituie pentru tinerele fete și adolescente o preocupare și un element comportamental motivat – aspirațiile spre asemenea preluări și internalizări diminuându-se considerabil în cazurile mamelor cu o ocupație de prestigiu: jurist, medic, patron, care constituie pentru fiicele lor exemple în aceste direcții, profesionale, și nu în plan domestic.

Este interesant de surprins preluarea acestor roluri în două situații mai aparte în perioada actuală:

- a. în cazurile familiilor cu mama șomer;
- b. în cazurile cu mama (singură sau împreună cu soțul) care desfășoară activități de întreprinzător – individual sau în comun cu alte persoane.

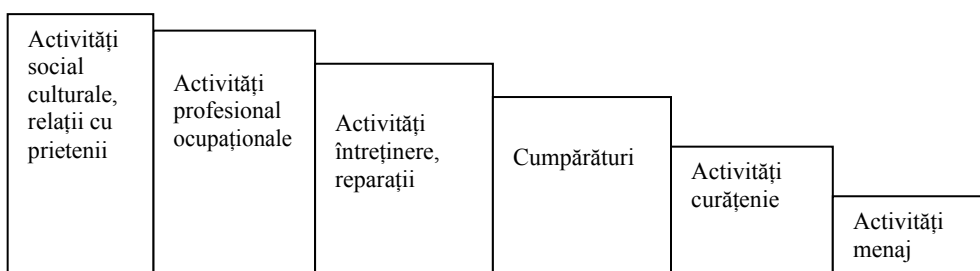
Putem arăta că mamele aflate în șomaj direcționează în mod deliberat fetele spre alte activități decât cele domestice, atribuindu-și ele cea mai mare parte a activităților din familie, propunându-le doar acele activități care le plac. Susținem

că un asemenea comportament poate fi explicat ca urmare a tendinței de a-și compensa cât mai mult din diminuarea activității profesionale și ocupaționale.

Specifică este, de asemenea, transmiterea unor atribuții fiicelor și fiilor de către mamele „patron”, care se manifestă distinct față de cazul altor mame, cu alte profesii. Asemenea mame își orientează copiii (nu numai fetele) în mod predominant spre activități economice în afara locuinței. Sunt situații când problema fundamentală a familiei o constituie obținerea unor venituri cât mai consistente și problemele domestice sunt marginalizate fie voit, fie fiind obligați de condițiile specifice. Pentru aceste familii, activitățile domestice specifice menajului au un caracter limitat temporar de sarcinile economice pe care trebuie să le îndeplinească. Cazurile în care copiii din aceste familii preiau și îndeplinesc roluri parentale sunt destul de puține și cu o durată destul de redusă, pentru că întregul sistem de aspirații ale unui asemenea tânăr este dominat de modelul oferit de către familie.

Tabelul nr. 4

Transmiterea de roluri ale tatălui în comportamentul băieților, în mediul urban

Aceeași specificitate a „urbanului” este observată și în transmiterea unor roluri de către tată băieților, în familiile de la oraș.

Deși apare destul de variată, preluarea unor atribuții de către copii, prin care să învețe anumite roluri, este slab constituită. Băieții sunt atrași de activitățile specifice tatălui, dar acestea sunt puține în interiorul locuinței în comparație cu cele din exteriorul acesteia. Mai multe exteriorizări ale rolului tatălui sunt surprinse și preluate de către copil din ceea ce face tatăl pe plan profesional, ocupațional, relațional, social etc., decât din ceea ce face în interiorul locuinței. Dominante sunt activitățile sociale, relațiile cu prietenii, participările la activitățile din timpul liber, față de cele de întreținere și efectuarea curățeniei sau de menaj, care sunt sporadice și cu caracter limitat. Rămân constante atribuțiile avute în cazul anumitor lucrări de reparații și întreținere în locuință, ca și cele afectate cumpărăturilor.

Foarte puține sunt diferențele observate în funcție de nivelul de educație, ca și în funcție de profesia și/sau ocupația pe care o are tatăl. În societatea noastră,

rolul tatălui este predominant economic și profesional față de cel domestic al mamei.

Putem arăta, și în cazul transmiterii rolului tatălui, diferențe în cazul situației tatălui șomer și a tatălui patron.

Am surprins un grad mai acut de afectare vizavi de starea de șomer a tatălui în comparație cu a mamei, stări care îi diminuează acestuia considerabil status-rolul în familie. Această situație se extinde și în procesul de socializare a copiilor și mai ales în transmiterea și preluarea unor atribuții de către copii. Deși rata șomajului masculin este mai mică decât cea din cazul femeilor, tați șomeri există, iar rolul parental este diminuat doar pe plan economic, pentru că oricum participarea tatălui șomer la activitățile domestice nu este cu mult mai diferită față de cea a taților ocupați cu serviciul normal. Nu putem nega că tatăl șomer preia o parte a sarcinilor soției ocupate, dar nu am putut surprinde faptul că tinerii adolescenți ar fi tentați să preia asemenea exteriorizări ale rolului de tată. Mai mult, sunt tentați spre o diversificare profesională pentru a avea acces mai facil la un serviciu, mai degrabă decât să-și îndrepte atenția spre învățarea unor atribuții domestice.

O puternică atracție o are rolul tatălui, pentru copiii din familiile cu tatăl patron – acesta exercitând o puternică influență asupra întregului comportament al copiilor și apoi al adolescenților. Tatăl patron este imitat aproape în tot ce face și în modul cum face de către proprii copii, în funcție de gradul de acces al acestora la activitățile tatălui. Pe planul domestic, al atribuțiilor în interiorul familiei, al locuinței, copiii preiau anumite roluri ale tatălui, dar le acceptă doar pentru prezent – pentru viitor sunt convingși că nu le vor mai realiza.

În familiile de la oraș, o categorie distinctă de familii transmit copiilor anumite roluri, pe care aceștia le preiau și le îndeplinesc relativ ușor și cu un grad de mulțumire. Este vorba de familiile care desfășoară activități private – comerț, alte servicii, dar în care lucrează și cei doi soți. Studiind asemenea cazuri am surprins preluarea și învățarea unor roluri de către copii în două direcții:

A. În activitățile economice pe care le desfășoară – copiii participă la multe dintre acestea, asigurând o parte a forței de muncă necesare și contribuind la obținerea unor venituri. Aceste activități depășesc timpul liber al copilului și tânărului – afectându-i (ca și în mediul rural) timpul pentru educație, pentru activități culturale etc.

B. Aceeași copii și tineri preiau multe dintre atribuțiile parentale în interiorul familiei și al locuinței, în aceleași condiții ca și în primul caz, fără să aducă venituri, dar suplinind o altă persoană.

În ambele direcții putem evidenția și aici caracterul de parteneriat al participării copiilor la activitățile economice și sociale ale acestor tipuri de familii.

BIBLIOGRAFIE

1. Stănciulescu, E., *Sociologia educației familiale*, Iași, Editura Polirom, 1997.
2. Aries, Philippe, *L'Enfant et la vie familiale dans l'Ancien Régime*, Paris, Éditions de Seuil, 1973.
3. Shorter, Ed., *Naissance de la famille moderne XVIII-XX siècle*, Paris, Éditions de Seuil, 1977.
4. Strauss, C. Lewi, *Histoire de la famille*, sub coordonarea: Burguière, A., Klapisch-Zuber, Cr., Seganen M. Zonabend Fr. (autori colectivi), Paris, Armand Colin, 1986.
5. Merton, R.K., *Éléments de la théorie et de la méthode sociologique*, Paris, Plon, 1965.
6. Stănciulescu, E., *Sociologia educației familiale*, Iași, Editura Polirom, 1997.
7. Bronfenbrenner, U., *The ecology of Human Development*, Cambridge Harward, University Press, apud: Stănciulescu, E., *Sociologia educației familiale*, Iași, Editura Polirom, 1997.
8. Kellerhols J., Montadon C., *Les stratégies éducatives des familles*, Paris, Delachaux & Mistli, 1991.
9. Kohn, R.C., *La Nation de réseau*, în Charolt B., *L'école et le territoire: nouveaux espaces, nouveaux enjeux*, Paris, Armand Colin, 1994.
10. Bourdieu, P., Passeron, J.C., *La Reproduction. Éléments pour une théorie des systèmes des enseignements*, Édition du Minuit, Paris, 1970.
11. Lahire, B., *Tableaux des familles. Heures et malheures scolaires en milieux populaires*, Paris, Le Smil Gallimard, 1995.
12. Kohn, L.M., *Class and Conformity, a Study in Values*, University of Chicago Press, Chicago, apud: Stănciulescu, E., *Sociologia educației familiale*, Iași, Editura Polirom, 1997.
13. Bell, R.R., *Marriage and Family Interaction*, The Dersey Press, 1979.